

Список використаних джерел

1. Державний стандарт України (ДСТУ 3396.2-97) Захист інформації. Технічний захист інформації. Терміни та визначення. Чинний від 01.01.1998р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tzi.com.ua/478.html>
2. Нормативний документ системи технічного захисту інформації (НД ТЗІ) 1.1-003-99 Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу (затверджено наказом Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України від 28.04.1999р. № 22.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dstszi.kmu.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article;jsessionid=FC395885747985DC56DE509319440413.app1?showHidden=1&art_id=102106&cat_id=46556&ctime=1344502446343
3. Юдін О.К. Інформаційна безпека. Нормативно-правове забезпечення. – К., 2010 – 708 с. іл..
4. Кузьменко Б.В., Заїка Ю.О. Типи сучасного особливо небезпечного (шкідливого) програмного забезпечення: правові та технічні аспекти / Юридична наука. – № 7/2013. – С. 29-35.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2010. – 1288 с.
6. Черкун О.М. Сучасні технології комп'ютерної безпеки. Монографія. Науковий керівник Р.М. Літнарівич. МЕНУ. – Рівне, 2012. – 90 с.
7. Войтович О.П., Вітюк В.О., Каплун В.А. Особливості дослідження ознак шкідливого програмного забезпечення без наявності вихідних кодів / Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія, 2013. – № 3. – С. 4-6.
8. Шкідливе програмне забезпечення / Розділ Вікі офіційного сайту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wiki.tntu.edu.ua/Шкідливе_програмне_забезпечення
9. Кунинець А.І., Грицюк Ю.І. Інформаційні загрози та проблеми забезпечення інформаційної безпеки промислових компаній / Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.2. – С. 352-360.

Охріменко О.І.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СБУ, ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Експертні дослідження в рамках завдань, отриманих від органів досудового слідства і суду, а також оперативних підрозділів здійснюються силами центру судових і спеціальних експертиз (ЦССЕ) з дислокацією в місті Києві та шістнадцяти відокремлених експертних підрозділів (ВЕП) в регіонах, відповідно до зон обслуговування.

Зазначені дослідження проводяться за п'ятнадцятьма видами судових експертиз в рамках 34 експертних спеціальностей. Ближчим часом

планується освоєння ще одного виду експертизи – товарознавчої та шести спеціальностей (сьома спеціальність – молекулярно-генетичні дослідження в більш віддаленій перспективі).

Відповідно до Статуту Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБ України, який виконує функції відомчої експертної служби СБУ і до складу якого входять ЦССЕ і ВЕП, експертами центру та відокремлених підрозділів здійснюється судово-експертне забезпечення діяльності органів і підрозділів СБУ, інших правоохоронних органів та суду, а також здійснює криміналістичне забезпечення оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, заходів із боротьби з тероризмом, провадження у кримінальних справах в системі СБУ.

Аналіз надходжень завдань останнім часом свідчить про значне зростання запитів на технічні експертизи (комп'ютерно-технічні, фоноскопичні, балістичні, вибухотехнічні), хімічні та лінгвістичні експертизи. Так, наприклад, зростання кількості завдань за 2014 рік в порівнянні з 2012 роком за напрямом вибухотехнічних досліджень збільшився у 9 разів, фотопортретних – у 8,5 разів, авторознавчих і балістичних – у 5 разів, фоноскопичних – у 2,3 рази. Одночасно за цей самий період зменшилась кількість завдань за напрямами досліджень спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (СТЗ) у 5 разів, почерку – у 3 рази, холодної зброї – у 2 рази, наркотичних речовин – на 40%.

Варто зазначити, що у значній мірі зросла трудомісткість виконуваних завдань – зростає кількість об'єктів в рамках окремо взятого завдання, а також кількість і складність вирішуваних питань, зокрема за напрямами СТЗ, комп'ютерно-технічних, телекомунікаційних, фоноскопичних, вибухотехнічних і балістичних, хімічних досліджень. Так, зростає питома частка робіт з дослідження комплексів негласного отримання інформації з каналів стільникового зв'язку GSM-, CDMA-стандартів, супутникового зв'язку, з каналів широкосмугового радіодоступу стандарту IEEE 802.11 (Wi-Fi), отримання персональних даних з банківських карток (скімери), проникнення до транспортних засобів (код-грабери), отримання інформації з ПЕОМ (кейлогери), негласного дистанційного керування роботою мобільних терміналів, GPS-трекерів, GSM-мікрофонів. Збільшується і частка завдань, в рамках яких потрібно досліджувати великі масиви інформації (в окремих роботах до 150 НЖМД ємністю більше 1 ТБайт кожен), здійснювати експертне дослідження шкідливого програмного продукту, аналізувати телекомунікаційні мережі різних стандартів. Все частіше на дослідження надходять продукти хімічних виробництв та сильнодіючі і отруйні речовини (згідно з переліком 440 (відміненого) і 490 Постанови КМУ), які характеризуються широкою різноманітністю та різними властивостями (неорганічні, металоорганічні, біологічного походження), що потребує використання методик з різних прикладних галузей та застосування широкого спектру аналітичного обладнання.

В рамках експертного (техніко-криміналістичного) супроводження

оперативних і слідчих дій, а також участі в заходах ОСГ СБУ та в зоні АТО кількість виїздів на місця подій збільшилась, майже, на 40 відсотків.

Зважаючи на вищевикладене здійснюються заходи щодо підсилення затребуваних існуючих напрямів, а також започаткування нових перспективних напрямів досліджень.

Так підсилення потребують напрями, за якими відбувається різке зростання надходження завдань, зокрема:

- дослідження вибухових речовин, продуктів вибуху та пострілу;
- дослідження вогнепальної зброї та слідів її складових деталей;
- дослідження писемного мовлення;
- дослідження (лінгвістичні та технічні) диктора за фізичними параметрами усного мовлення;
- досліджень комп'ютерної техніки та програмних продуктів, телекомунікаційних систем, а також започаткувати(розширити) перспективні напрямки:
 - судово-лінгвістична експертиза;
 - товарознавча експертиза;
 - експертиза СТЗ негласного проникнення, негласного отримання, реєстрації інформації з телекомунікаційних мереж;
 - експертиза металів і сплавів;
 - освоїти нові класи досліджуваних речовин в рамках експертизи спеціальних хімічних речовин та сильнодіючих і отруйних речовин;
 - розширити спектр досліджень в рамках комп'ютерно-технічної експертизи, телекомунікаційних систем та відео-, звукозапису;
 - започаткувати у більш віддаленій перспективі молекулярно-генетичні дослідження (ДНК) та ізотопний аналіз.

Окремо варто зупинитись на розвитку досліджень специфічного «шкідливого» спеціалізованого програмного забезпечення (СПЗ).

Так за результатами проведення досліджень мобільних телефонів, у деяких з них було виявлено СПЗ, яке дозволяє здійснювати віддалений контроль та управління телефоном через інтернет-ресурс.

Основними функціями таких СПЗ є : відстеження SMS-повідомлень, відстеження телефонних дзвінків (із записом розмов), відстеження координат телефону за технологіями CellID/GPS, доступ до телефонного довідника, відстеження повідомлень в мережах WhatsApp, Facebook, Viber, відстеження переглянутих з телефону Web-сторінок, контроль акустики біля телефону (режим радіо-мікрофону), віддалене управління телефоном (керування функціями телефону), віддалена фотозйомка з телефону.

Також перспективним є впровадження методів визначення географічного походження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів рослинного походження з використанням ізотопного аналізу. Так на сучасному етапі боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів від експертів вимагається дати відповідь не лише на запитання про вид та кількість наркотичного засобу у вилученій речовині, а й про можливість встановлення його місця походження та методи отримання. Ця

інформація надає оперативним підрозділам можливості встановлення географічного місця походження рослинної сировини, використаних прекурсорів та методів синтезу, надає можливість прослідкувати канали трафіку, дає прив'язку до певних підпільних лабораторій. Також вирішується питання встановлення ідентичності партії наркотичних засобів, що надає можливість прослідити шлях від їх синтезу до споживача.

Окремі проблемні питання.

1. Терміново нормативно закріпити лінгвістичні дослідження (злочини за ст.109, 110 КК України) як окремий вид (підвид) та розробити на першому етапі загальну (базову) методику досліджень, можливо на міжвідомчому рівні.

2. Згідно ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» (із змінами) експертами ЦССЕ, у рамках розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201 та ст. 321 КК України, здійснюється судова експертиза матеріалів, речовин та виробів у частині сильнодіючих і отруйних речовин. Під час проведення експертиз для класифікації, виявлених у об'єктах дослідження, сполук використовуються певні переліки сполук, затверджених уповноваженим на це органом державної влади. Згідно з роз'ясненнями положень чинного Кримінального кодексу України, при віднесенні речовин до отруйних, необхідно керуватись постановою КМУ від 20.06.1995 № 440 (щодо сильнодіючих і отруйних речовин) та наказом МОЗ від 17.08.2007 № 490 (щодо сильнодіючих лікарських препаратів). Постановою КМУ від 3.09.2014 № 405 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» постанову КМУ від 20.06.1995 № 440 визнано такою, що втратила чинність. У зв'язку із втратою чинності зазначеної постанови, виникло проблемне питання щодо переліку отруйних речовин, яким відтепер необхідно керуватись під час проведення судових експертиз матеріалів, речовин та виробів у частині сильнодіючих і отруйних речовин.

3. Створення ДНК-лабораторії для проведення молекулярно-генетичних досліджень з метою ідентифікації особи за слідами біологічного походження є одним із перспективних напрямів досліджень, проте незважаючи на існування 8 лабораторій в системі МВС України та 3 в підрозділах МОЗ України, розвиток вітчизняної молекулярно-генетичної експертизи все ще носять несистематичний характер, що обумовлено як законодавчою неврегульованістю положень використання баз даних генетичних ознак людини, так і фінансовими питаннями.

Комплексне розв'язання проблеми можливе, на нашу думку, лише шляхом розроблення, затвердження та виконання Державної цільової програми розширення мережі ДНК-лабораторій та створення Національної бази даних генетичних ознак людини для використання в роботі правоохоронних органів на 2013-2019 роки, в рамках якої планується фінансуванням за кошти загального фонду Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших не заборонених законами України джерел фінансування.

Орієнтовна вартість ДНК-лабораторії – 24000000 грн. (на 2014 рік).
Орієнтовна вартість лабораторії ізотопного аналізу – 22000000 грн. (на 2014 рік).

Переверзева Г.О.

МЕТОДИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З метою дослідження кожного виду об'єктів судової експертизи розробляється методика експертного дослідження, тобто система науково обґрунтованих методів, прийомів та технічних засобів (приладів, апаратури, пристосувань), упорядкованих і спрямованих на вивчення специфічних об'єктів та вирішення питань, що стосуються предмета судової експертизи. Методи практичної діяльності, що являють собою системи дій та операцій щодо розв'язання практичних завдань, формуються і ґрунтуються на відповідних наукових методах, характері й властивостях об'єкта діяльності, досвіді вирішення конкретних практичних завдань [1, с. 114].

Проблем сучасної класифікації методів, які використовуються у судовій експертизі торкається майже кожен науковець у сфері експертології, викладаючи своє бачення даної проблеми, і у кожному випадку вони не є однаковими. Тобто, сучасна експертологія не має загальновідомої єдиної класифікації методів судової експертизи [2].

Літвінова О.В. запропонувала свою класифікацію методів судової експертизи, узагальнивши при цьому досвід провідних вчених даної сфери.

Вирішення поставленого завдання знайшло своє відображення у роботах Т.В. Авер'янової, Р.С. Белкіна, О.М. Васильєва, В.Я. Колдіна, В.П. Колмакова, С.П. Мітрічева, І.Ф. Пантелєєва, С.М. Потапова, О.Р. Росинської, М.В. Салтевського, Б.М. Шавера, М.Г. Щербаковського та ін. Дискусії щодо цієї проблеми тривають і досі.

Останні досягнення науки та узагальнення досвіду практики свідчать, що в розв'язанні проблеми класифікації методів науки криміналістики необхідно керуватися загальноприйнятою класифікацією з урахуванням рівнів загальності дослідження та поділяти методи на: 1) всезагальні; 2) загальні; 3) окремі (спеціальні або окремонаукові).

Така класифікація методів пізнання загальноновизнана, вона поділяється більшістю вчених-криміналістів, відображена в підручниках та наукових працях.

Лише деякі автори досліджували проблему класифікації методів експертного дослідження. Зрозуміло, про окремі методи судово-експертного дослідження писали багато авторів і, більш того, у літературі, наприклад, відома класифікація методів, запропонована О.Р. Росинською, яка у своїх роботах робила наголос переважно на неруйнуючі методи дослідження речових доказів. Запропоновані класифікації є неповними і певною мірою суперечливими.

Щербаковський М.Г. пропонує поділ методів на [3, с. 47]: 1) всезагальний; 2) загально-експертні; 3) окремо-експертні; 4) спеціальні.

У літературі можна зустріти поділ методів на загальнонаукові,